

Dit artikel verscheen in verkorte vorm in "Liechtenstein - Mededelingenblad van de Nederlandse Vereniging van Postzegelverzamelaars van het Vorstendom Liechtenstein, nr. 191 / september 2024.

Auteur: René de Winter.

Copyright © NVPVL, Leidschendam 2024. Overname alleen met schriftelijke toestemming van de NVPVL. Adres: zie website www.nvpvl.nl

100 jaar Zwitserse frank in Liechtenstein

Digitale
editie 2026

NEDERLANDSE VERENIGING VAN
POSTZEGELVERZAMELAARS VAN HET
VORSTENDOM LIECHTENSTEIN

100 jaar Zwitserse frank in Liechtenstein

1924 was filatelistisch gezien in Liechtenstein een rustig jaar. De staatskas was na afloop van de Eerste Wereldoorlog in een precaire staat geraakt en in 1924 waren de inkomsten nog erg karig. Na het debacle van de Konsortium-uitgiften, was de Liechtensteinse regering sinds 1922 zelf verantwoordelijk voor het uitgeven van postzegels, maar de totstandkoming van een nieuwe uitgifte was een lange weg, van ontwerp tot druk, die bovendien duur was. In 1924 was het vooral zaak voldoende frankeerzegels in voorraad te hebben voor het normale postverkeer, al bracht de verkoop aan verzamelaars ook al een welkome som geld in het laadje.

[1] 1977

[2] 2014

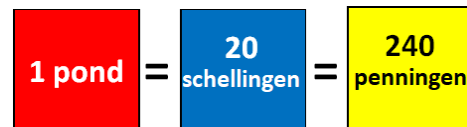
[3] 2014

[4] 1977

[1] Gouden munt met de beeltenis van keizer Constantius II, in 1923 in Schaan gevonden; [2] Zilveren Denarius uit de Romeinse tijd, gevonden in Balzers; [3] Gouden gulden uit de Republiek Venetië, met de stadshelige St. Johannes de Doper, in 1957 in Vaduz gevonden; [4] Zilveren munt geslagen in opdracht van de bisschop van Chur Ortlieb von Brandis, in 1960 gevonden in Schellenberg

Nieuwe geldsystemen

Vanaf de 11^e eeuw ontstonden er op tal van plaatsen geldsystemen die hoofdzakelijk lokaal en regionaal van belang waren. Omdat munten door verschillende munthuizen werden geslagen, niet aan elkaar gelijk waren en dus ook niet zonder meer 1 op 1 konden worden uitgewisseld, ontstonden er geldsystemen (rekenmunten), die werkten met een abstracte valuta die niet in tastbare munten van metaal werd uitgedrukt, maar als rekeneenheid werden gebruikt. Zo konden aan de verschillende soorten tastbare munten die in omloop waren een eigen waarde worden toegekend, zodat ze uitwisselbaar werden. Een van de geldsystemen die vanaf de 9^e eeuw werden gebruikt (ook lange tijd in de Nederlanden), rekende in ponden, penningen (pfennigs), schellingen (shillings), een systeem dat zich in Groot-Brittannië zelfs tot 1971 heeft kunnen handhaven!

Aanvankelijk werden alleen pfennigs als tastbare munten geslagen en vanaf de 15^e eeuw ook schellingen, maar voor de rest ging het vooral om een geldrekenmethode. Ook andere systemen ontwikkelden zich, o.a. in Feldkirch en Chur in de buurt van het huidige Liechtenstein. In deze rekensystemen worden de waarde van de in omloop zijnde munten gewaardeerd op basis van hun marktwaarde. Omdat het fijne gewicht van de munten door slijtage verandert, zijn deze marktwaarden veranderlijk.

In het gebied van het huidige Liechtenstein waren hoofdzakelijk zgn. bracteaten in omloop die door de steden rondom de Bodensee werden geslagen. De munt werd tot in het noorden van het huidige kanton Graubünden gebruikt. Toen de munt in de 14^e eeuw steeds meer aanzien verloor, namen vreemde munten, uit o.a. Noord-Italië, de rol over.

Veel muntsoorten

In Liechtenstein is geld in de vorm van munten al zeer lang in gebruik. Muntvondsten uit de laat-Keltische en Romeinse tijd bewijzen dat. Met name gedurende de Romeinse tijd werden munten veelvuldig gebruikt en door het bloeiende handelsverkeer van die tijd vloeide de geldstroom in grote hoeveelheden van noord naar zuid en omgekeerd. In de 5^e eeuw, dus aan het begin van de periode die we aanduiden als Middeleeuwen, kwam er de klad in het gebruik van munten en ook al verdwenen ze niet geheel uit het verkeer, pas in de tijd van Karel de Grote (9^e eeuw) begonnen vorsten en anderen voorzichtig weer munten te slaan. Het duurde echter tot het begin van de 16^e eeuw voordat geld weer op grote schaal in omloop kwam op het niveau dat men in de Romeinse tijd had gekend.

Tot de 14^e eeuw waren bracteaten (ook wel pfennige genoemd), dunne zilveren plaatjes die aan een zijde waren geslagen, in de Duitstalige landen algemeen in gebruik. In het gebied rondom het Bodenmeer waren in de 12^e en 13 eeuw kleine bracteaten (ca. 2 cm in doorsnee) in omloop, o.a. geslagen door de stad Lindau.

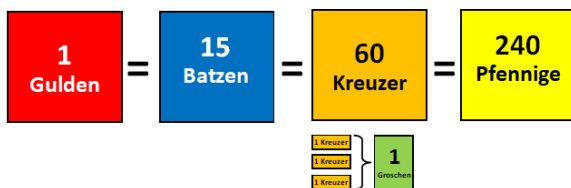

[5] Zilveren bracteaat uit Lindau met drie blaadjes van de lindeboom, in 1957 gevonden in Vaduz; [6] Zilveren bracteaat uit Überlingen, gevonden in 1957 in Vaduz

In de loop van de 15^e eeuw werd de stad Feldkirch een belangrijke handelsplaats die een dito rol in het geldverkeer begon te spelen. De stad ontwikkelde een eigen geldsysteem, de "Feldkircher Währung", dat weliswaar geen eigen munten kende en dus alleen een rekeneenheid was, maar wel een belangrijke stabiliserende rol speelde in het geldverkeer in de regio, waartoe ook Liechtenstein behoorde. De rekeneenheid verhiel zich 6 :5 tot de waarde van de bracteaten uit het gebied rondom de Bodensee.

In de 17^e en 18^e eeuw was in het vorstendom het muntsysteem van Chur dominant, wat muntvondsten bevestigden, maar vanwege de ligging aan de belangrijke noord-zuidroute, die dichtbij Liechtenstein kruiste met het oost-westverkeer kwamen ook tal van andere munten uit andere delen van Europa het land binnen. Aan de muntvondsten kan men de reikwijdte van het handelsverkeer van destijds aflezen.

Vanaf ongeveer 1550 werd in Zuid-Duitsland het in het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie, kortweg het Duitse Rijk, gebruikte gulden-kreuzersysteem populair dat het oude systeem van de pfennig-schilling-pond afloste. Beide systemen bleven echter tot in de 19^e eeuw naast elkaar bestaan (in Oostenrijk en Liechtenstein zelfs tot 1858!). Het gulden-kreuzersysteem gebruikte hoofdzakelijk een verdere onderverdeling, de groschen (= 3 kreuzer) en de kreuzer in de vorm van zilveren munten, maar later werden er ook guldens geslagen, aanvankelijk alleen in goud maar vanaf 1486 ook in zilver (de talers, waarvan ons woord daalder en natuurlijk de dollar werd afgeleid).

Gouden en zilveren munten werden vooral in het handelsverkeer gebruikt. De "gewone man" zag deze munten vrijwel nooit. Hun waarde wisselde nogal, afhankelijk van de markt en zorgde voor complexe omreken- en wisselkoersen. Pas toen in de 18^e en 19^e eeuw muntverdragen werden gesloten, stabiliseerde de zaak zich. Tot het einde van de 18^e eeuw speelde grote muntbetalingen in de algemene economie een bescheiden rol.

Chaotische toestanden

Met name in de honderden kleine staten en staatjes binnen het Duitse Rijk, was er een chaotische situatie ontstaan die om een oplossing vroeg. De afspraken tussen landen en gebieden onderling gingen tot dan toe altijd over hoeveel munten er uit één mark (een klomp van 233 gram zilver) moesten worden geslagen. Hoe meer munten, des te lager de waarde van elke munt. Bovendien hing de waarde samen met de individuele munt: door gebruik sletten die en verminderde in gewicht aan zilver, waardoor ook de waarde verminderde. In 1690 hadden de grotere staten in het Duitse Rijk, waaronder Pruisen, Saksen en Oostenrijk in Leipzig afgesproken dat er voortaan 12 talers of 18 guldens uit 233 gram zilver moesten worden geslagen.

Oostenrijk verliet de Muntvoet van Leipzig in 1747 en voerde op 7 november 1750 een nieuw systeem in in alle gebieden die onder de

De Maria-Theresia-Taler is een zilveren munt die sinds 1741 wordt geslagen! De kopzijde toont het portret van de beroemde Oostenrijkse keizerin Maria-Theresia (1717-1780). Haar echtgenoot Franz I (1708-1765) was in dezelfde tijd keizer van het hele Heilige Roomse Rijk. De taler was een veel gebruikte handelsmunt in heel Europa en zelfs daarbuiten. Tussen 1751 en 2000 werden er ongeveer 389 miljoen exemplaren van geslagen. Op grond van de Muntconventie van 1753 tussen Oostenrijk en Beieren kwam de munt in een groter gebied in omloop. De Maria-Theresia-taler was tot en met 31 oktober 1858 wettig betaalmiddel in Oostenrijk en Liechtenstein. Elders (bijv. in delen van Afrika, Azië en vooral de Arabische landen) bleef de munt een geldig betaalmiddel. In Ethiopië was de taler zelfs tot 1935 de officiële munteenheid.

Habsburgse kroon vielen. Voortaan moesten er uit 233 gram zilver (een mark) geen 18 maar 20 guldens worden geslagen. Dit nieuwe systeem heette de 20-guldenvoet of conventievoet (CW = Conventionswährung). De nieuwe tweeguldenmunt werd ook wel taler genoemd. Andere landen in Zuid-Duitsland, de zgn. Zwabische Kreitslanden waartoe ook Liechtenstein behoorde, sloten zich vanaf 1753, toen een nieuwe muntconventie werd gelanceerd, langzaam aan en rond 1780 had het grootste deel van de staten binnen het Duitse Rijk zich aangepast.

Oostenrijk week al spoedig af van de afspraken en introduceerde in 1776 naast de conventievoet een tweede systeem, de zgn. 24 guldenvoet of wel "Rijksmunteenheid" (Reichswährung). Niet 20 maar 24 guldens moesten in dit systeem uit 233 gram zilver worden geslagen. Resultaat waren munten met minder zilver per munt en dus een lagere waarde dan de conventiemunt.

In Liechtenstein waren beide systemen in gebruik (officieel was het land geen ondertekenaar van het verdrag en ontbrak elke wettige basis), de gulden van de conventievoet (fl CM) én de gulden van de 24 gulden-voet (fl RW). Het Oberamt, de toenmalige regering van het vorstendom, voerde de boekhouding alleen op basis van de conventievoet.

Deze twee geldsystemen zorgden in de praktijk voor allerlei omrekenproblemen.

Geldsituatie in Liechtenstein

Aan het begin van de 19e eeuw was het aantal munten dat in Liechtenstein in omloop was nog heel bescheiden. Het ruilsysteem was onder de bevolking nog volop gebruikelijk en de handel in natura domineerde. Het vorstendom had geen wettig eigen betaalmiddel en de munten die in het Zuid-Duitse gebied en Vorarlberg in omloop waren, doken naast elkaar in Liechtenstein op en werden overal als betaalmiddel aanvaard. Het gebruik van al die verschillende vreemde munten (heller, pfennig, kreuzer, groschen en talloze oudere

In de eerste decennia van de 19e eeuw koerseerden er in Liechtenstein diverse munten, zoals Württembergse, Beierse, Oostenrijkse en Zwitserse

munten uit de 18e eeuw uit diverse gebieden) was in de praktijk problematisch. Terwijl ze in de ene staat wel geaccepteerd werden, was dat in een andere juist weer niet, ook al waren ze in principe in alle deelnemende landen geldig. Omdat hun waarde verschillend was, moesten ze bij het betreden van een ander land worden omgewisseld, wat koersverlies betekende. Daarnaast circuleerden ook munten uit Frankrijk, Nederland en Oostenrijk, waarvoor omrekenstabellen werden gehanteerd. Kortom, de situatie was chaotisch.

Het kleine Liechtenstein had geen enkele invloed op de munteenheden van andere staten en voor het scheppen van een eigen munteenheid was het simpelweg te klein. Het moest simpelweg aanvaarden wat andere landen besloten en eventuele nadelen op de koop toe nemen. Vooral in economische crisistijden werd het kleine land hard getroffen en kon niets aan de situatie veranderen. Aan het begin van de 19e eeuw zorgden de oorlogen tegen Napo-

*Oostenrijk
12 kreuzer-munt*

leon in Europa voor enorme economische malaise, waardoor gouden en zilveren munten snel uit het betalingsverkeer verdwenen. In 1802 had Oostenrijk de 12 kreuzer-munten die in omloop waren plotseling afgeschaft en ongeldig verklaard. Het keizerrijk weigerde om de munten die vanuit het buitenland werden aangeboden, om te wisselen voor nieuw geld. Omdat er van deze munt nogal wat exemplaren in de Liechtensteinse huishoudens werden bewaard en Liechtenstein als buitenland werd beschouwd, werd de bevolking zwaar getroffen en de overheid eveneens. Het totale vermogen in het land werd op dat moment op zo'n 15.000 guldens geschat, dat op slag waardeloos was geworden. Vorst Johannes I wist in Wenen voor elkaar te krijgen dat men 12 kreuzer-munten met een waarde van 12.000 guldens alsnog zou inwisselen. Dankzij zijn ingreep ontstond het land aan een economische catastrofe.

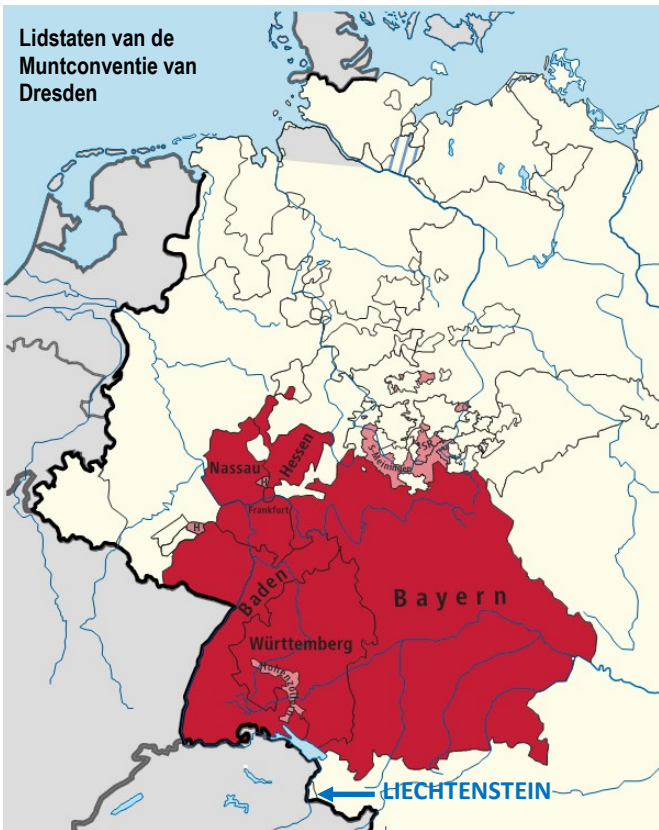
Het gebrek aan munten bleef bijna de hele 19e eeuw bestaan. In plaats daarvan gaf Oostenrijk papiergeld en minderwaardige koperen munten in grote hoeveelheden in omloop waardoor de inflatie enorm toenam en de waarde van het geld voortdurend verminderde. Oostenrijk betaalde de meeste rekeningen aan Liechtenstein in

de vorm van papiergeld en ook particulieren betaalden elkaar onderling met biljetten. De weinige munten die in Liechtenstein circuleerden kwamen bijna allemaal uit Zwitserland; uit Oostenrijk kwam nauwelijks iets. Het gebruik van Oostenrijks papiergeld, met name in het handelsverkeer met Zwitserland, was erg problematisch omdat er bij het gebruik van Oostenrijks geld veel koersverlies moest worden geaccepteerd. Geldverkeer vond alleen nog in deze niet waardebestendige geldmiddelen plaats. De kantons Graubünden en St. Gallen aan de andere kant van de Rijn accepteerden geen papiergeld of koperen munten, zodat de handel tussen de verschillende gebieden aan beide zijden van de rivier de facto tot stilstand kwam. Liechtenstein was machteloos.

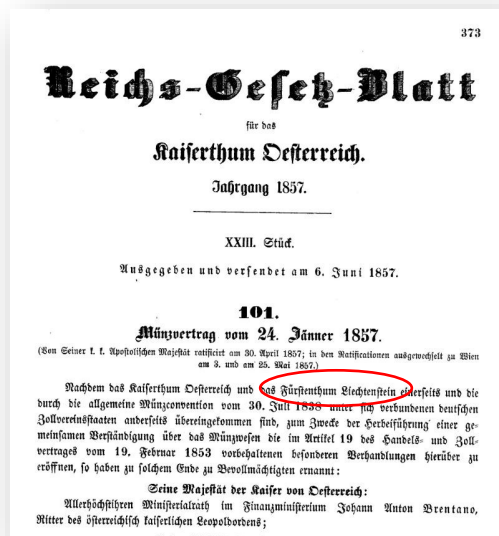
Met de ingewikkelde en naast elkaar bestaande geldsystemen, kreeg Liechtenstein nog te maken met een derde systeem. In 1834 had een aantal Duitse staten die door het ingrijpen van Napoleon in 1806 waren ontstaan een Douanevereniging opgericht, waar Liechtenstein en Oostenrijk overigens geen lid van waren. De lidstaten sloten in 1837 in Dresden een speciaal muntverdrag, waarbij de

OOSTENRIJKSE BANKBIJETTEN IN DE 19E EEUW

De geschiedenis van de uitgifte van bankbiljetten begon in Oostenrijk al in 1762. Het waren geen bankbiljetten zoals we ze nu kennen als vereenvoudiging van het geldverkeer (zodat we niet met honderden zware munten op zak hoeven rond te lopen, maar waren bedoeld om de Oostenrijkse staatskas na de Zevenjarige Oorlog te saneren. De tot dan toe gebruikte zilveren munten, waaronder de conventietaler (die 2 gulden waard was), vergden kostbare grondstoffen, terwijl bedrukt papier aanmerkelijk goedkoper was om aan te maken en bovendien kon men er grote aantallen van drukken zonder dat het zilver opraaakte. Oorspronkelijk was het de bedoeling dat de bankbiljetten op een later tijdstip weer in zilveren munten konden worden omgezet (vandaar dat er nog op veel moderne bankbiljetten uitdrukkingen staan als "Promise to pay the bearer on demand"). Vanwege de diverse oorlogen rondom 1800 (Oorlog tegen de Turken, de Napoleontische oorlogen) had de Oostenrijkse staatskas veel geld nodig, waardoor de op de biljetten afgedrukte waarde ook steeg (biljetten van 1000 gulden kwamen bijv. in omloop). Gouden en zilveren munten verdwenen steeds meer uit de circulatie en ook particulieren werden wettelijk de plicht opgelegd de biljetten tegen de opgedrukte waarde te accepteren. Gevolg van de overmatige productie was natuurlijk inflatie. De tot dan toe door het particuliere instituut Wiener Stadt-Banco uitgegeven bankbiljetten werden in 1816 vervangen door biljetten van de net opgerichte Österreichische Nationalbank. Zowel overheden als particulieren in Oostenrijk, en vanwege de enge banden met Liechtenstein ook in dat land, moesten de biljetten voor het volle bedrag dat op de biljetten stond afgedrukt accepteren. In verkeer met het buitenland was dat anders en moest men met zeer slechte omwisselkoersen rekenen. Vooral de Liechtensteiners hadden daar last van omdat er ook handel werd gedreven met Zwitserland, waar de biljetten alleen tegen zeer slechte koersen werden aanvaard.

markt was tegen redelijke prijzen. Oostenrijk hoopte zo het papiergeld te kunnen verminderen dan wel af te schaffen en terug te gaan naar het betrouwbaardere muntgeld. Maar Duitslands grootste deelstaat Pruisen wilde daar niets van weten. Pruisen wilde de zilverstandaard die tot dan toe was gehanteerd handhaven, want het land had gemakkelijk toegang tot zilvervoorraden in de Duitse gebieden.

Zuid-Duitse munteenheid werd gesticht, met de gulden als hoofdmunt. In plaats van 20 of 24 gulden-munten uit 233 gram zilver te slaan, besloot men er 24½ te slaan, wat een derde geldsysteem opleverde. Liechtenstein adopteerde ook dit nieuwe systeem, terwijl de oude Oostenrijkse parallel bleef bestaan. De inwoners hadden daar gelukkig allemaal geen last van, maar de Liechtensteinse overheid moest voortaan met twee boekhoudingen leven.

Daar waar de geslagen taler werd gebruikt, stuitte die vaak op verzet: hij

was maar liefst 4,1 cm in doorsnede en woog 37,11 gram. Niet bepaald een munt om mee rond te wandelen. Onder de bevolking heette de munt wel "Champagnetaler" omdat hij de prijs van een fles champagne vertegenwoordigde. Populairder werden de nieuw geslagen halve talers, die 1 gulden waard waren en handzamer in de geldbeurs zaten.

Die situatie bleef bestaan tot 1858. Al eerder, in 1852, had Liechtenstein op basis van het nieuwe Douaneverdrag met Oostenrijk verplicht de munteenheid die in Vorarlberg werd gebruikt moeten invoeren.

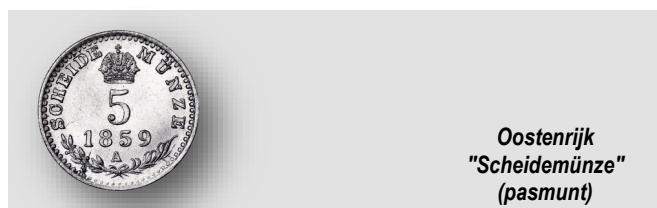
Na de Revolutie van 1848 die bijna heel Europa op zijn kop had gezet, was de Oostenrijkse munteenheid volledig in de war. Gouden en zilveren munten waren nog nauwelijks in omloop en werden meestal alleen voor de handel met buitenland gebruikt. De koperen munten met lagere waarden konden niet in de behoefte van de bevolking voorzien, wat in de praktijk werd opgelost door buitenlandse munten te gebruiken, waarvan de waarde volstrekt onbekend was. De lonen werden niet meer in munten, maar louter op papiergeld uitbetaald. De handel tussen Oostenrijk en de Zuid-Duitse staten werd daardoor ernstig in gevaar gebracht. Men meende dat de invoering van de goudstandaard een oplossing zou kunnen zijn. Er waren in die tijd grote voorraden goud aangetroffen in de Verenigde Staten en Australië zodat er voldoende goud op de

Muntverdragen

In 1857 sloten de Duitse staten, Oostenrijk en nadrukkelijk in het verdrag genoemd Liechtenstein een nieuwe overeenkomst, het *Wiener Münzvertrag*. Het was de eerste maal in de geschiedenis van het kleine land dat het geldwezen officieel werd geregeld. In de Vorstelijke Verordening van 3 december 1858 betreffende het Muntverdrag van 24 januari 1857 staat vermeld: "§ 11 Aangezien wij (lees: de regerende vorst Johannes II) op dit moment hebben besloten geen courant- en pasmunten te slaan, zo zullen de in Oostenrijk op basis van het keizerlijke patent van 19 september 1857 in Oostenrijkse munteenheid geslagen courant- en pasmunten in volle waarde legaal in het vorstendom in omloop zijn." Met "courantmunt" wordt bedoeld dat de waarde van de tastbare munt gelijk is aan de waarde van het gebruikte materiaal (goud of zilver). Het nieuwe verdrag handhaafde de zilverstandaard (al heetten de hoofdmunten van de Zuid-Duitse staten en Oostenrijk "gulden"...). Er kwamen een paar belangrijke vernieuwingen. Het decimale stelsel werd ingevoerd (1 gulden = 100 kreuzer) en een pond zilver was geen 233 gram maar voortaan 500 gram. Dat betekende ook dat de "oude" voeten (20, 24 en 24½) verdwenen en voortaan nieuwe munten ("Vereinsmünzen") zouden worden geslagen volgens de volgende formule: 500 gram zilver was genoeg voor

- Noord-Duitse staten (inclusief Pruisen) 30 talers (= 60 gulden)
- Zuid-Duitse staten 52½ guldens
- Oostenrijk 45 guldens

Het nieuwe systeem werd op 1 januari 1859 van kracht en voortaan was in Liechtenstein de Oostenrijkse gulden wettig betaalmiddel onder uitsluiting van elke andere munt.

Oostenrijk "Scheidemünze" (pasmunt)

LIECHTENSTEIN VEREINSTHALER
18,43 gram zilver - Diameter: 41 mm

Waarde
Noord-Duitse staten: 1 taler (= 2 gulden)
Zuid-Duitse staten: 1,75 gulden
Oostenrijk: 1,5 gulden

Het Muntverdrag van 1857 bepaalde o.a. dat lidstaten voor het dagelijkse betalingsverkeer pasmunten mochten uitgeven die in zilver, koper of een ander metaal mochten worden aangemaakt. Op de munten moest de aanduiding "Scheidemünze" (pasmunt) worden vermeld. De oude nog in omloop zijnde lokale munten werden voortaan over en weer tegen een afgesproken omrekenkoers geaccepteerd, alle georiënteerd op de "Vereinsmünze".

De Muntunie schiep dus drie verschillende hoofdmunten. Om toch één munt te creëren die in alle deelnemende staten gelijk zou zijn, werd de "Vereinstaler" ingevoerd. Ze waren in elk van de drie muntgebieden toch net iets anders waard: 1 taler (Noord-Duitse munteenheid), 1¼ gulden (Zuid-Duitse munteenheid) resp. 1½ gulden (Oostenrijkse munteenheid).

Afgesproken werd dat alle verdragsstaten voor eind 1865 een eigen "Vereinstaler" zouden laten slaan, waarbij het aantal zelf mocht worden bepaald, maar wel een minimum gold: per 100 inwoners moesten er tenminste 24 munten worden geslagen. Voor Liechtenstein betekende dat op basis van het inwonertal (7929 inwoners) 1920 exemplaren. Behalve dat de Liechtensteinse munt van alle uitgegeven Vereinstalers de zeldzaamste was, waren de kosten voor aanmaak het hoogst: 4125 gulden, terwijl de totale waarde slechts 2880 guldens bedroeg. Hij bleef tot 1893 wettig betaalmiddel, maar werd in de dagelijkse praktijk nagenoeg niet gebruikt. De uitgifte

1861: Oprichting Zins- und Credit-Landes-Anstalt im souverainen Fürstentume Liechtenstein / Liechtensteinische Landesbank

van de Vereinstaler was voor veel kleine Duitse staten en staatjes de enige munt die zij ooit in omloop brachten en dat vormde een welkome onderstreping van hun soevereiniteit.

Behalve genoemde "Vereinstaler" kende Liechtenstein tot het einde van de 19^e eeuw geen eigen gebruiksmunten. Bij de stichting van de Zins- und Credit-Landes-Anstalt im souverainen Fürstentume Liechtenstein in 1861 (tegenwoordig de LLB/Liechtensteinische Landesbank) had de nieuwe bank in navolging van de Zwitserse Kantonale banken theoretisch eigen bankbiljetten in omloop kunnen brengen, maar zover kwam het niet. In het vernieuwde Douaneverdrag tussen Oostenrijk en Liechtenstein in 1863 werd de Oostenrijkse munteenheid als officiële munt van het vorstendom bevestigd. Toen Oostenrijk in 1867 na afloop van de Oostenrijks-Pruisische oorlog uit de muntunie trad, moest Liechtenstein noodgedwongen volgen op basis van het verdrag. De meeste Europese landen adopteerden steeds meer de goudstandaard, een metaal waarvan de waarde redelijk stabiel was.

De verdragsmatige verplichtingen bleken een molensteen om Liechtensteins economische nek. Doordat Oostenrijk er in 1873

1898: Liechtensteins eerste gouden munt

voor koos de goudstandaard niet te adopteren, maar bij het zilver te blijven, kwam de volgende ramp: de wereldmarkt werd met zilver overspoeld en de waarde zakte zodanig dat de Oostenrijkse munt nog maar 9% van zijn oorspronkelijke waarde behield. Omdat het papiergeld aan de lage waarde vasthing, gaf de Liechtensteinse bevolking er in hoge mate de voorkeur aan om in zilveren munten te betalen en worden betaald en keek het papiergeld begrijpelijkerwijs argwanend aan. De Oostenrijkse gulden verloor vanaf 1873 steeds meer in waarde. In 1876 verzekerde Liechtenstein door aanpassing van het Douaneverdrag zich van de vrijheid om voortaan zijn eigen munt te bepalen. Toen de Liechtensteinse regering in hetzelfde jaar eenzijdig de gouden standaard wilde invoeren, brak er onrust uit onder de bevolking. Invoering van de goudstandaard zou betekenen dat Liechtenstein zich zou afkeren van Oostenrijk en in feite de Zwitserse frank die wel op goud was gebaseerd als munteenheid zou overnemen. Het leidde tot diverse demonstraties, ontbinding van de Landtag, mislukte verkiezingen, petitie aan de vorst in het verre Wenen en roep om annexatie door Oostenrijk. De uitkomst van alles was dat Liechtenstein zich niet van Oostenrijk losmaakte, maar het stortte de toch al niet al te rooskleurige economie in een diepe crisis. Daaraan kwam pas een einde toen Oostenrijk zich tussen 1892 en 1898 onttrok van de zilveren gulden en overstapte op de kroon die op de goudstandaard was gebaseerd, onderverdeeld in 100 heller. De Oostenrijkse kroon werd bij introductie half zoveel waard verklaard als de Oostenrijkse gulden (dus: 1 kroon = halve gulden).

Alhoewel het in 1898 al kwam tot de uitgifte van een gouden 20 kronen-munt in Liechtenstein duurde het nog tot 1 januari 1901 voordat de kroon als wettig betaalmiddel in het vorstendom werd ingevoerd.

Grote inflatie

Tijdens en na de Eerste Wereldoorlog voelde Liechtenstein opnieuw pijnlijk zijn financiële afhankelijkheid van Oostenrijk. De oorlogseconomie leidde vanaf 1917 tot een geleidelijke devaluatie van de kroon, zo ernstig dat er van het spaargeld van de bevolking nagenoeg niets overbleef. Na beëindiging van de oorlog in 1918

Bekanntmachung.

Nachdem schon jedes andere Gewerbe für seine Leistung Frankenzahlung verlangt, und für Kronen sozulagen fast nicht mehr zu erhalten ist, erklären die Müller vom Bande, nur mehr gegen Frankenzahlung zu mahnen und werden 127.

Für Mais, Weizen und Roggen	4 Rp. per Stilo
Für Feien	5 Rp. per Stilo
Für Gerste	4½ Rp. per Stilo
Für Gerste zum rösten	12 Rp. per Stilo

oder bei Entlohnung in Natura die früher üblichen Prozentätze ab 1. April ds. Jrs. berechnet.

Schaan, am 22. März 1920.

Die Mühlbesitzer.

Advertentie Oberrheinische Nachrichten 1920: in navolging van andere ondernemers accepteren de molenaars van Liechtenstein voortaan alleen nog Zwitserse franken als betaling.

stortte de Oostenrijkse munt volledig in. Inflatie en een tekort aan kleingeld dwongen Liechtenstein zich economisch los te maken van zijn oostelijke buur (beëindiging van de douaneovereenkomst door Liechtenstein in 1919). Bij gebrek aan kleingeld was de Liechtensteinse regering genoodzaakt om in 1920 drie noodgeldbiljetten uit te geven om de ergste nood te lenigen, maar deze waren bij de bevolking niet erg populair en men gebruikte liever het Zwitserse geld.

Er was echter nog een andere interessante kant aan de uitgifte van "noodgeld". Een dergelijke noodgreep was op tal van plaatsen in Oostenrijk en Duitsland al gebeurd en men wist dat verzamelaars, zeker als de biljetten er qua ontwerp aantrekkelijk uitzagen, ze graag verzamelden en zo extra inkomsten opleverden. Dat was extra interessant voor de staatskas want de staat hoefde dergelijke biljetten niet te garanderen door goud of zilver te deponeren. Volgens de verordening die de uitgifte regelde, waren de biljetten uitsluitend in het vorstendom geldig. Er werden 200.000 stuks van de waarden 10, 20 en 50 heller gedrukt. De regering was ook van plan een biljet van 1 kroon in omloop te brengen, maar aangezien het Liechtensteinse parlement als voorwaarde had gesteld dat de aanmaak niet te duur mocht zijn. Echter voor een hogere waarde moesten meer veiligheidselementen worden toegevoegd, waardoor de aanmaak veel duurder zou zijn dan voor de drie andere biljetten. Alles overwegende werd van druk en uitgifte afgezien. De verwachte belangstelling van verzamelaars bleef helaas uit. Doordat men in de haast was vergeten de biljetten individueel te nummeren, beschouwde zij het papiergeld louter als drukwerk en niet als bankpapier.

Armoede dreigt

Tot 1914 was de Oostenrijkse kroon ongeveer net zoveel waard als de Zwitserse frank. Al vanaf het begin van de Eerste Wereldoorlog verdubbelden de prijzen zich elk jaar, maar in de herfst van 1921 begon de inflatie vaart te maken. Voor een Zwitserse frank moest men begin van 1921 maar liefst 2000 kronen neerleggen. Maandelijks verloor de kroon 50% van zijn waarde en vanaf 1922 was dat opgelopen tot 100% per maand. De kosten voor levensonderhoud waren in dat jaar 14.000 maal zo hoog als in 1914. Gespaard werd er niet meer en het geld dat werd verdiend werd vaak zo snel mogelijk weer uitgegeven of omgewisseld in een andere munteenheid. Steeds vaker werden goederen geruild in plaats van in geld afgerekend en wie het nog waagde met papiergeld te betalen had op het hoogtepunt van de inflatie een wasmand nodig om de biljetten te vervoeren. Vanwege de hoge mate van vervlochten zijn, kreeg Liechtenstein ondanks protesten te maken met de economische sancties die de geallieerden de nieuwe republiek na de Eerste Wereldoorlog oplegden. De waarde van de inkomsten als lonen en

GESETZ VOM 26. MAI 1924 BETREFFEND DIE EINFÜHRUNG DER FRANKENWÄHRUNG - Artikel 1

- 1) De uitsluitend wettelijke munteenheid is de Zwitserse frank als Liechtensteinse frank.
- 2) Als wettig betaalmiddel zijn geldig de munten, bankbiljetten en andere betaalmiddelen die in Zwitserland als wettig betaalmiddel worden erkend.
- 3) De regering kan ook andere munteenheden en betaalmiddelen bij de kassa's van de overheid toelaten. Deze toelating moet echter aan het publiek bekend gemaakt worden, onder vermelding van de van de kredietwaarde.
- 4) De regering kan, op basis van een besluit van de Landdag, de Liechtensteinische Landesbank (Spar- und Leihkasse des Fürstentums Liechtenstein) volgens nadere instructies machtigen om Liechtensteinse bankbiljetten en munten van welke aard dan ook uit te geven, gebaseerd op de Zwitserse frank. Voor de uitgegeven bankbiljetten en munten moet op voorschrift van de overheid een garantiefonds worden ingesteld.

pensioenen en alle spaargeld verdween als sneeuw voor de zon. Bedrijven wilden niet meer aan de Liechtensteiners leveren omdat de betalingen niets waard waren of mensen hun bestellingen eenvoudig niet konden betalen. Het kleine vorstendom dreigde een armenhuis in Europa te worden. De kroon was op de internationale markt geen cent meer waard. Om de zaak te redden beëindigde Liechtenstein het douaneverdrag met Oostenrijk en wilde zich graag bij Zwitserland aansluiten. De onderhandelingen bleken echter ingewikkelder dan aanvankelijk gedacht, maar uiteindelijk kwam toch een douaneverdrag tussen beide landen tot stand dat op 1 januari 1924 van kracht werd.

Overgang

Na de beëindiging van de douaneovereenkomst met Oostenrijk werd de muntkwestie steeds nijpender. De bevolking wenste niet langer de waardeloze Oostenrijkse kronen te accepteren en gebruikte zelf al sinds 1917 de Zwitserse frank. Dat had geen wettige status, maar het gebeurde simpelweg. In mei 1919 besloot de nationale spaarbank van Liechtenstein naast kronen voortaan ook Zwitserse franken te zullen accepteren. Ook dat had geen wettelijke status, maar gebeurde gewoon. In augustus van dat jaar ging de overheid zelf over stag. Bij wet werd bepaald dat voortaan (augustus 1920) alle officiële betalingen (dus belastingen, accijnzen, boetes e.d.) in Zwitserse franken moesten plaatsvinden en werd de de nationale boekhouding voortaan in franken bijgehouden. Hoe de overgang van kronen naar franken het beste kon worden gerealiseerd, was nog wel even een vraagstuk in 1920. Eerst moest worden vastgesteld om hoeveel geld het zou gaan. Daartoe organiseerde regering op 8 maart 1920 een volkstelling. De organisatie daarvan geschiedde in het grootste geheim, want alle grenzen moesten op die dag worden gesloten zodat er geen van en naar het buitenland kon worden gebracht. Het tellen van alle in het land aanwezige bankbiljetten en banksaldi leverde een plaatje op van ruim 34 miljoen kronen (naar huidige koopkracht ongeveer 835.000 euro). In opdracht van de regering had een Zwitserse bankier uit Bazel, Julius Landmann een onderzoek naar de overgang gedaan. Hem leek de invoering van een eigen munteenheid gezien de kleinheid van het land niet haalbaar en adviseerde een onmiddellijke overgang naar de Zwitserse frank. Nu had de regering al enige tijd met dit probleem geworsteld en als een van de mogelijkheden toch de invoering van een Liechtensteinse frank overwogen. Daarop

voortlopend had het de Oostenrijks-ungarische Bank, de nationale bank van de Habsburgse monarchie, de opdracht om de druk van "Liechtensteinsche bankbiljetten" voor te bereiden in te drukken in coupures van 5, 20 en 100 frank. Maar zover kwam het niet: in september 1920 trok de regering de opdracht in. De omschakelingswet van augustus 1920 dicteerde de pijnlijke omwisseling van 1 kroon = 1 frank, een koers die zeer onrechtvaardig was, aangezien de kroon maar een fractie van een frank waard was. Het was een pijnlijke ingreep.

Het afsluiten van een Postverdrag met Zwitserland in 1920, waarbij de Zwitserse postreus het postwezen in het vorstendom per 1 februari 1921 overnam, betekende de de facto invoering van de Zwitserse frank. In 1922 was het afgelopen met het gebruik van de Oostenrijkse kroon en werden overal alleen nog Zwitserse franken geaccepteerd. Het Douaneverdrag van 23 maart 1923 dicteerde het gebruik van de frank in het onderlinge verkeer, zonder dat de frank in de wetgeving was vastgelegd als officiële munteenheid van Liechtenstein.

Op verzoek liet de Zwitserse regering aan Liechtensteins zaakgeleerde in Bern, Dr Emil Beck weten, geen bezwaar te hebben tegen het gebruik van de Zwitserse frank in het vorstendom, maar een officiële overeenkomst werd niet gesloten. Liechtenstein publiceerde op 11 april 1924 een wetsontwerp inzake de invoering van de frank en schreef de tekst uit voor een referendum, waarvan geen gebruik werd gemaakt. Zodoende trad de wet, "Gesetz vom 26. Mai 1924 betreffend die Einführung der Frankenwährung" automatisch in werking. Liechtenstein behield zich het recht voor om eigen munten en bankbiljetten in circulatie te brengen, een recht waarvan het verstandig afzag om de grote buur niet te ergeren. In overleg werden enkele zilveren pasmunten geslagen, maar succesvol waren ze – behalve geliefd bij toeristen die ze als souvenirs meenamen – niet. Pas in 1980 werd een verdrag tussen beide landen gesloten waarbij het gebruik van de frank in Liechtenstein werd geregeld en het vorstendom afziet tot het in circulatie brengen van eigen pasmunten en bankbiljetten. Zwitserland zegde daarbij toe de geldhoeveelheid in het vorstendom te garanderen.

De Zwitserse frank

Tot de oprichting van de Helvetische Republiek in 1798 was de productie en uitgifte van munten exclusief voorbehouden aan de afzonderlijke kantons, steden, abdijen en andere heerlijkheden in Zwitserland. Onder Franse bezetting werd een eenheidsmunt ingevoerd, de frank, die in het Frans werd aangeduid met "franc de Suisse" om hem van de Franse frank te onderscheiden. Men nam de oorspronkelijke batzen van Bern als uitgangspunt en bepaalde dat tien Bernse batzen de waarde van een nieuwe frank uitdrukten. De tien batzen waren gelijk aan honderd rappen.

De naam frank komt het inschrift "Francorum Rex" (Koning der Franken) dat in 1360 op munten werd geplaatst die werden geslagen om het losgeld voor de bevrijding van koning Jean te kunnen betalen. In de late Middeleeuwen werden gouden munten geslagen die de naam "Franc d'Or" kregen. In 1795 werd de frank als nationale munteenheid van Frankrijk ingevoerd als opvolger van de Livre

1800: Helvetische Republiek, 16 Franc suisse

De eerste muntstukken van de Zwitserse Eedgenootschap als bondsstaat verschenen in 1850. Hun uiterlijk is sindsdien nauwelijks veranderd. Alleen het 5-frankstuk is in de loop der tijd wat gemoderniseerd.

(pond). Tegelijkertijd werd de munt in 100 centimes ingedeeld, de eerste munt in de geschiedenis die gebruik maakte van het decimale stelsel. De benaming "Frank" kreeg als snel in tal van landen navolging, zo ook in Zwitserland.

Nadat de kortstondige Helvetische Republiek in 1803 was opgeheven en was vervangen door de Confederatie van de XIX kantons, kregen de kantons hun muntrecht terug. Pas in 1848 met de totstandkoming van de Zwitserse Eedgenootschap als Bondsstaat werd het muntwezen op nationaal niveau geregeld. De nieuwe situatie leidde tot verhitte debatten in het parlement. Het Franstalige deel van Zwitserland en het kanton Bazel wilden zich graag bij het Franse systeem aansluiten, het Duitstalige deel zag wel wat in aansluiting bij de Zuid-Duitse muntunie en het heeft maar een haar gescheeld of de nationale munt van Zwitserland was de gulden geworden. In 1850 kwam er nieuwe wetgeving tot stand die de Zwitserse frank koppelde aan de Franse frank. Er werden nieuwe munten geslagen die in 1851 in omloop kwamen.

Vanaf de stichting in 1865 was Zwitserland lid van de Latijnse Muntunie. Op grond van de overeenkomst waren de gouden en zilveren munten die uitgegeven waren door Zwitserland, Frankrijk, België, Italië en Griekenland officieel betaalmiddel in de aangesloten lan-

	Invoering	Terugtrekking	Geldigheid	
1	1907	01.07.1925	01.07.1945	10 en 50 franken
2	1911	01.10.1958	01.10.1978	5, 10, 20, 40, 50, 100, 500 en 1000 franken
3	1918–1930	1925/1956	1945–1976	10 franken (1918) en 20 franken (1930)
4	1956–1957	01.05.1980	01.05.2000	10, 20, 50, 100, 500 en 1000 franken
5	1976–1979	01.05.2000	onbeperkt	10, 20, 50, 100, 500 en 1000 franken
6	1995–1998	30.04.2021	onbeperkt	10, 20, 50, 100, 200 en 1000 franken
7	2016–2019		onbeperkt	10, 20, 50, 100, 200 en 1000 franken

den. Oostenrijk was weliswaar bij de voorbereidingen betrokken geweest, maar zag toch af van het lidmaatschap. Later sloten zich nog enkele andere landen aan bij de Unie of volgden de afspraken van de Unie op vrijwillige basis (bijv. Finland). In de eerste jaren van de 19e eeuw werd de Muntunie steeds minder van betekenis en de Eerste Wereldoorlog gaf de genadeslag. In 1927 werd de Unie officieel beëindigd en stonden alle landen weer op zichzelf. Terwijl andere voormalige deelnemers van de goudstandaard afstapten, hield Zwitserland tot 1936 vol, maar moest toen bakzeil halen als gevolg van de economische wereldcrisis, waarbij de Zwitserse frank een derde van zijn waarde verloor.

Van 1945 tot 1973 was de waarde van de frank gekoppeld aan de Amerikaanse dollar. Door het waardeverlies van de dollar werd de frank losgekoppeld en sindsdien leidt de frank een zelfstandig bestaan en heeft zich als stabiele en crisiszekere munteenheid ontpopt. Het vertrouwen in de frank heeft de laatste jaren tot een aanzienlijke waardevermeerdering geleid, waar ook de euro mee te maken heeft.

Het uiterlijk van de munten is tot op heden nauwelijks gewijzigd. Bij het papiergeld is dat anders. Toen in 1850 de frank als officiële nationale munteenheid werd ingevoerd, werden bankbiljetten door de talrijke Zwitserse drukkerijen op verschillende gekleurde papier-soorten gedrukt. Biljetten die in Bern waren gedrukt zagen er anders uit dan die in Tessin waren gemaakt.

Pas in 1907 toen de Zwitserse Nationale Bank werd gesticht, veranderde de situatie en sindsdien worden alle bankbiljetten centraal vervaardigd. Sinds 1910 zijn de basiskleuren van de biljetten bijna onveranderd gebleven: bij het biljet van 1000 franken is violet de basiskleur, bij 100 franken blauw en 50 groen. Nadat het biljet van

500 franken (rood) uit de serie was verwijderd werd de basiskleur van het biljet van 20 franken gewijzigd van blauw naar rood. Ook het biljet van 10 franken zag de basiskleur roze in geel veranderen. De laatste jaren zijn de series nieuwe bankbiljetten elkaar snel opgevolgd. Behalve dat er steeds meer beveiligingskenmerken moeten worden ingebouwd om vervalsing tegen te gaan, wil men ook meer controle op zwartgeld kunnen uitvoeren. Sinds Liechtenstein in 1917-1924 de Zwitserse frank adopteerde, zijn de volgende series in omloop geweest, resp. is dat nog:

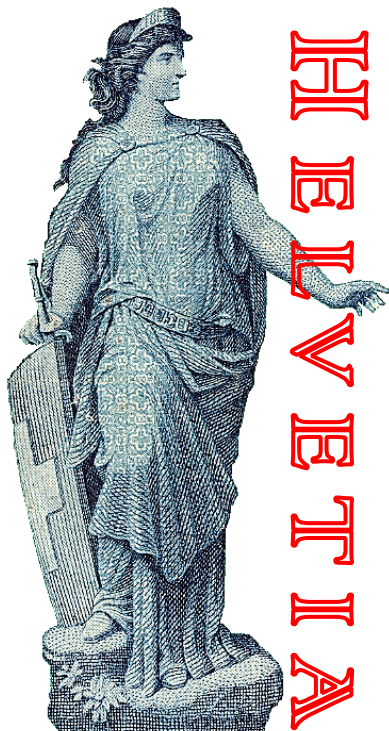
De huidige Rappen-munten (in het Frans: centimes) tonen de waarde van de munt in cijfers (5, 10 of 20) zonder aanduiding van de munteenheid op de muntzijde. De cijfers worden omlijst door een krans van wijnbladeren, eikenbladeren of alpenrozen. Het Libertas-hoofd is te zien op de achterkant van de Rappen-munten. Libertas is de Romeinse godin van de vrijheid. De munten van 1 en 2 rappen zijn geen wettig betaalmiddel meer. De munt van 2 rappen werd al sinds 1974 niet meer geslagen en verloor in 1978 zijn geldigheid. De munt van 1 rappen werd voor het laatst in 2006 geslagen en is sinds 2007 niet meer voor betalingen toegelaten. In 2006 discussieerde men over de afschaffing van de 5 rappen-munt vanwege de hoge fabricagekosten, maar daarvan is uiteindelijk afgezien. Op de munten van ½, 1 en 2 frank is de staande Vrouwe Helvetia afgebeeld en op de 5 frankmunt kijkt een alpenherder de verte in. De afbeelding wordt, overigens onjuist, vaak als Wilhelm Tell geduid.

Waar de benaming "rappen" precies vandaan komt, is onbekend. Er bestaan verschillende theorieën. Al in de 14e eeuw werden pfennigmunten uit Freiburg im Breisgau aangeduid met het woord

2007: 100 jaarig bestaan van de Schweizerische Nationalbank

HELVETIA

Het moderne Zwitserland, de Zwitserse Eedgenootschap, werd in 1848 als federaal georganiseerd staat "geboren". Voor die tijd lag het muntrecht bij de afzonderlijke kantons. Al naar gelang de ligging waren in de kantons tot dan toe naast eigen munten ook Frans, Duits en zelfs Nederlands geld in omloop. Het eerste bankbiljet verscheen in 1826 in het kanton Bern. Na de invoering van de Zwitserse frank als eenheidsmunt in 1850 begonnen de banken in Zwitserland eigen papiergeld uit te geven in de nieuwe munteenheid. In 1880 waren er maar liefst 36 banken die gerechtigd waren om dat te doen. In 1881 kwamen deze banken onder centrale controle van de Zwitserse federale overheid, waarna zij voortaan alleen nog bankbiljetten met gelijke afbeelding mochten uitgeven. Alleen de naam van de bank en de handtekeningen op de biljetten verschilden van elkaar. Alle deelnemende banken moesten de biljetten van de collega-banken accepteren. Pas in 1907 kwam er een einde aan dit fenomeen door de oprichting van de Schweizerische Nationalbank, die sindsdien het alleenrecht heeft. Echter tussen het moment van oprichting en opening van de eerste publieksbalies was er onvoldoende tijd om nieuwe federale bankbiljetten te ontwikkelen, zodat werd besloten biljetten te laten drukken naar het model van de kantonale banken. In juni 1907 verschenen biljetten van 50, 100, 500 en 1000 frank. De biljetten werden op 1 juli 1925, dus bijna een jaar nadat Liechtenstein de Zwitserse frank als officieel betaalmiddel had ingevoerd, teruggetrokken en vervangen door nieuwe biljetten.

Op het jubileumblokje is Vrouwe Helvetia te zien, met haar schild waarop het Zwitserse rijks-wapen staat afgebeeld. In blauw kwam zij voor op het biljet van 100 frank uit 1907. Zoals in zoveel landen wordt allegorische figuren gebruikt om een land te personifiëren. Helvetia, sinds 1848 Zwitserlands nationale symbool, wordt afgebeeld op o.a. munten en postzegels.

„rappen“. Men vermoedt dat werd verwezen naar het muntbeeld waarop een vogel was afgebeeld, een wat vertekende afbeelding van een adelaar die spottend door de bevolking met „raaf“ werd aangeduid. Munten met een afgebeelde adelaar werden al in de 13e eeuw geslagen door de graven van Rappolstein die in de Middeleeuwen over een gebied ten noorden van de stad Colmar in de Elzas heersten. De kwaliteit van de munten was echter zo slecht dat zij zwart uitsloegen, zo zwart als een raaf dus. Zij stonden bekend als „Colmarmunten“. Toen men in de stad Freiburg im Breisgau begon pfennige uit te geven, oriënteerde men zich op de Colmarmunt, waardoor de benaming „meekwam“. Een andere uitleg is dat de spotbenaming „rappen“, van raaf, betrekking had op de donkerkleurige bijna zwarte pfennigmunt van Freiburg, die in tegenstelling stond tot de zilverkleurige bracteaat die in Zuid-Duitsland populair was.

Liechtensteins geld

LIECHTENSTEINSE MUNTEN - In 1862 werd de allereerste speciaal voor het territorium van het vorstendom Liechtenstein bestemde munt uitgegeven, de Vereinstaler. Dat was niet de eerste munt van de Liechtensteiners, want het vorstenhuis had in 1607 al het recht verworven om munten te slaan, maar de munten die aldus in de 17e en 18e eeuw werden geslagen werden nooit in Liechtenstein zelf gebruikt (zie kader). Pas in 1898 verscheen een tweede munt, een gouden 20 kronen-

2015: 100 jarig bestaan van de federale belastingdienst

Pikant detail: afgebeeld is een munt van 1 frank uit 1915, maar dat is aan de fantasie van de ontwerper ontsproten. In 1915 werden er geen zilveren eenfrankmunten geslagen vanwege de Eerste Wereldoorlog!

stuk, dat na de overgang van Oostenrijk naar de goudstandaard, kon worden geslagen. In de periode 1898-1915 werden 3000 gouden munten en 377.500 zilveren munten geslagen. Bedoeld als pasmunten kwamen zij nauwelijks echt in omloop en werden ze vooral door verzamelaars opgepakt, waardoor de staat Liechtenstein welkom aanvullende inkomsten had. Na de overgang naar de Zwitserse frank werden in 1924 zilveren munten geslagen met de beeltenis van vorst Johannes II in een totale oplage van 155.000 stuks in vier waarden: 50 rappen, 1, 2 en 5 franken. Ze waren in heel Liechtenstein en in zeer beperkte mate in het Zwitserse deel van het Rijndal te gebruiken. In 1930 werden ze met instemming van Liechtenstein en Zwitserland uit de circula-

Munten van het Huis Liechtenstein

In 1607 verleende keizer Rudolf II van het Heilige Roomse Rijk het Huis Liechtenstein het recht om munten te laten slaan naar aanleiding van de verheffing van Karl van Liechtenstein tot de rang van paltsgraaf op 30 maart 1607 in Praag. Door dit keizerlijke besluit was het Karl en zijn opvolgers toegestaan munten te laten vervaardigen die hun beeltenis en familiewapen droegen. Karl maakte van dit privilege niet onmiddellijk gebruik, zelfs niet toen hem op 20 december 1608 in Wenen de titel „rijksvorst“ werd verleend. Pas toen hem de titel „hertog van Troppau en Jägerndorf“ was toegekend (op 28 december 1613 in Linz), besloot de kersverse vorst tot de uitgifte van munten. In 1614 verscheen een serie bestaande uit groschen, thaler, florijnen en ducaten. Zijn voorbeeld werd slechts zelden door zijn nazaten gevolgd. De meeste munten hadden het karakter van herdenkingsmedailles. In 1778 werd door vorst Franz Josef I de laatste serie familiemunten in omloop gebracht. Met het land Liechtenstein hadden zij echter niets te maken.

1978

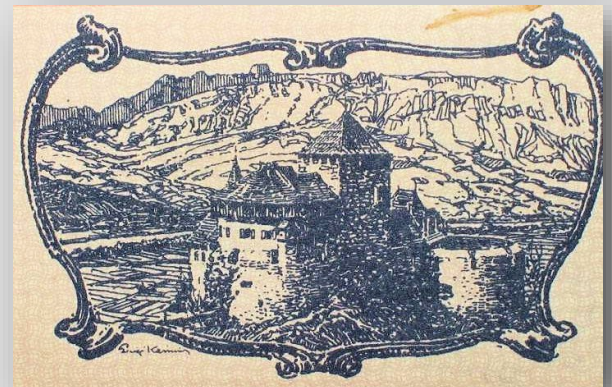
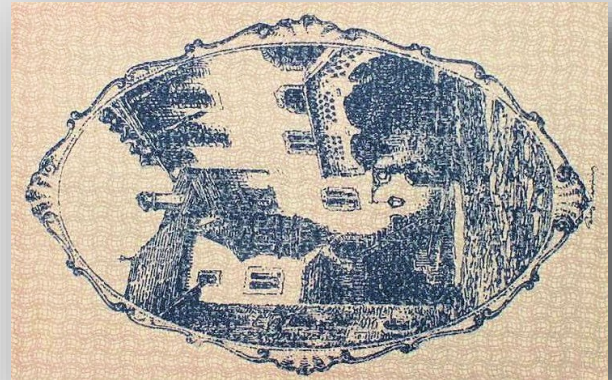
**40 rp. - 1 thaler van vorst Karl I van Liechtenstein (1614)
50 rp. - Medaille vorst Johann Adam I (1694)
80 rp. - Medaille vorst Josef Wenzel (1773)**

tie genomen en omgesmolten. Voor het slaan van de munten door de Eidgenössische Münzstätte in Bern werden de muntstempels gebruikt die voor de kronenmunten waren gebruikt, waarbij KR in FR werd veranderd. Alleen voor de munt van een halve frank was een nieuw stempel nodig.

Om de Zwitserse geldmarkt niet te verstoren werd overeengekomen dat Liechtenstein in principe alleen nog maar gouden munten mocht laten slaan en enkele zilveren. Aangezien zij altijd voor een veel hogere prijs dan de nominale waarde zijn verkocht, komen ze in het dagelijks geldverkeer nooit voor en zijn het vooral verzame-

laars die ze in handen hebben. Ze duiken regelmatig op muntveilingen op en de verkoopprijzen zijn niet voor de poes.

LIECHTENSTEINSE BANKBIJETTEN - Op drie noodgeldbiljetten na, zijn er nooit Liechtensteinse bankbiljetten uitgegeven. Dat betekent niet dat er nooit plannen zijn geweest, maar deze liepen altijd op niets uit. Recentelijk hebben particulieren een serie fantasiebiljetten ontworpen en laten drukken, maar deze hebben anders dan curiositeit, geen enkele waarde. Ze worden van tijd op Internet-veilingssites aangeboden.

Uitgifte 1920

10 heller: afbeelding binnenhof Slot Vaduz

20 heller: afbeelding Slot Vaduz

50 heller: afbeelding Slot Vaduz gezien vanaf de Herrengasse in Vaduz

Datum van uitgifte: 5 januari 1920

Ontwerp: Luigi Kasimir

Drukkerij: Paulussen & Co., Wenen

Drukkosten: 22.027 Oostenrijkse kronen

Oplage: 200.000 exemplaren, waarvan 30.000 per waarde bestemd voor verkoop aan verzamelaars

Handtekeningen: Fried. Walser (president van de Landtag) en prins Karl van Liechtenstein (Landesverweser = vorstelijke regent)

Tekst op 10 heller-biljet: 10 Fürstentum Liechtenstein / Gutschein über / zehn Heller / Dieser Gutschein verliert seine / Gültigkeit, wenn er nicht inner- / halb dreier Monate nach erfolg- / ter öffentlichen Aufforderung bei / der Landeskasse in Vaduz einge- / löst wird. / Fried. Walser / Landtagspräsident / Karl Prinz Liechtenstein / Landesverweser

WAARSCHUWING - Een particuliere ontwerper heeft in 2019 een viertal ontwerpen voor Liechtensteinse bankbiljetten vervaardigd en laten drukken. Zij worden via de handel (o.a. Ebay) aangeboden, maar hebben met het land Liechtenstein niets te maken, noch hebben zij enige wettige status.

Munten van Liechtenstein 1862-2024

Jaar	Waarde	Metaal	Geslagen
Vereinsthaler			
1862	Vereinstaler	zilver	1920
Oostenrijkse munteenheid (1 kroon = 100 heller)			
1898	20 kronen	goud	1500
1900	10 kronen	goud	1500
	1 kroon	zilver	50.000
	5 kronen	zilver	5000
1904	1 kroon	zilver	75.000
	5 kronen	zilver	15.000
1910	1 kroon	zilver	50.000
	5 kronen	zilver	10.000
1912	2 kronen	zilver	50.000
1915	1 kroon	zilver	75.000
	2 kronen	zilver	37.500
	5 kronen	zilver	10.000
Zwitserse munteenheid (1 frank = 100 rappen)			
1924	½ frank	zilver	30.000
	1 frank	zilver	60.000
	2 franken	zilver	50.000
	5 franken	zilver	15.000
<i>In 1930 werden alle restanten omgesmolten, waardoor de oplage resp. bedraagt: 14.255; 14.645; 8293; 3740</i>			
Vorst Franz I			
1930	10 franken	goud	2500
	20 franken	goud	2500
Vorst Franz Josef II			
1946	10 franken	goud	10.000
	20 franken	goud	10.000

Jaar	Waarde	Metaal	Geslagen
Vorst Franz-Josef II (vervolg)			
1952	100 franken	goud	4000
1956	25 franken 50 franken	goud goud	15.000 15.000
1961	25 franken 50 franken	goud goud	20.000 20.000
<i>Pas in 1986 uitgegeven.</i>			
Vorst Franz Josef II Gouden Regeringsjubileum			
1988	50 franken 10 franken	goud zilver	35.000 35.000
<i>5000 van elke munt werd omgesmolten en in 2006 gebruikt, waardoor er 30.000 van elk overbleven</i>			
Vorst Hans-Adam II			
1990	50 franken 10 franken	goud zilver	25.000 35.000
<i>5000 stuks goud werden omgesmolten en in 2006 gebruikt, waardoor er 20.000 overbleven</i>			
200 jaar Soevereiniteit			
2006	50 franken 10 franken	goud zilver	25.000 35.000

Jaar	Waarde	Metaal	Geslagen
300 jaar Vorstendom Liechtenstein			
2019	10 franken	goud	15.000
	25 franken	goud	999
	100 franken	goud	300
	5 franken	zilver	7500
	10 franken	zilver	1719

2019

100 jaar Douaneverdrag Liechtenstein-Zwitserland			
2024	10 franken	goud	5000
	100 franken	goud	150
	5 franken	zilver	5000
	10 franken	zilver	1000
	25 franken	zilver	500
	100 franken	zilver	100

2019

2024

